

A virxe Peregrina de San Breixo de Lamas (A Estrada, Pontevedra)

Xosé Carlos Valle Pérez

A igrexa parroquial de San Breixo de Lamas (A Estrada, Pontevedra) custodia unha preciosa imaxe da Virxe Peregrina. Coñecida polos especialistas nesta particular advocación mariana desde hai xa moitos anos¹, a súa existencia popularizouse a través dos medios de comunicación debido á polémica que se suscitou entre os veciños da parroquia a raíz da petición do seu préstamo temporal para incorporala á exposición que con motivo da celebración en 2004 dun Ano Santo Compostelán preparaba o Museo de Pontevedra sobre a Virxe Peregrina².

A disparidade de opinións existentes na parroquia sobre a conveniencia ou non da súa cesión impediu que esta fermosa imaxe figurase inicialmente na mostra. Por iso, aínda que se cita repetidamente, non se reproduce no catálogo que se editou como complemento

- 1 Mencionaa xa A. GARCÍA ALÉN no seu artigo “Origen y extensión del culto a la Virgen Peregrina”, *El Museo de Pontevedra*, XIV, (1960), páxs. 59-65, en particular páx. 61. Cítase de novo en “La extensión del culto a la divina Peregrina”, en *La Virgen Peregrina*, 24ª Exposición, Instituto Padre Sarmiento de Estudios Gallegos, Santiago de Compostela, xullo de 1971, páxs. 9-19, en concreto páx. 17.
- 2 Titulouse *A Virxe Peregrina. Iconografía e culto*. Puido contemplarse no Edificio “Sarmiento” do Museo entre o 28 de outubro e o 9 de xaneiro de 2005. Foi patrocinada pola Sociedade Anónima de Xestión do Plan Xacobeo, que a incluíu na programación xeral de actividades do Xacobeo 2004.

Fig. 1: *Virxe Peregrina de San Breixo de Lamas* antes da restauración
(Foto S. Briones, Museo de Pontevedra).

Fig. 2: *Virxe Peregrina de San Breixo de Lamas* despois da restauración
(Foto S. Briones, Museo de Pontevedra).

do evento³. Incorporouse a el con posterioridade á súa inauguración, acaecida o 28 de outubro, exhibíndose trala súa axeitada restauración no taller do Museo de Pontevedra⁴. Esta intervención, escrupulosamente respectuosa coa súa materialidade⁵, serviu para realzar a súa incuestionable categoría artística⁶ (Fig. 1 e 2).

A Virxe, dunha gran esvelteza e tallada en madeira, está ricamente dourada, estofada e policromada. Representábase, como corres-

3 X. C. VALLE PÉREZ (Coord. xeral), *A Virxe Peregrina. Iconografía e culto*, A Coruña, 2004. Confróntense, por exemplo, as páxs. 29, nota 4, 150, 156 e 157.

4 Encargouse dese labor D^a. Sonia Briones, restauradora da entidade.

5 Insistiáase xa neste coidado, reiteradamente, no informe previo á actuación sobre a escultura. Os pasos que neste delicado proceso se seguiron serán recollidos nun artigo, da autoría da responsable da operación, a citada Sonia Briones, que se publicará proximamente na Revista do Museo de Pontevedra.

6 A comparación do aspecto da Virxe trala restauración co que ofrecía antes da intervención invita a pedir que, por parte da comunidade parroquial que a custodia, se adopten as medidas precisas para a súa axeitada conservación.

Fig. 3: Juan Bernabé Palomino (1692-1777). *Virxe Peregrina de Sahagún*, 1743. Gravado calcográfico iluminado baixo vidro (Museo de Pontevedra).

Fig. 4: Juan Minguet (1737- ?). *Virxe Peregrina*, 1779. Gravado calcográfico (Museo de Pontevedra).

ponde á súa advocación, de pé, dispoñéndose sobre unha peana. Viste atuendo de peregrina, con escraviña decorada con cunchas e bordoniños, e escarcela con cabaza suxeita á dereita, sinalando un gran lazo o remate frontal do axustado corpiño. Sostén un bordón coa súa man dereita. O Neno, de poderosa anatomía, senta no seu brazo esquerdo. Agárrase ó seu tocado coa man dereita, mostrando na oposta unha pequena cabaza. O rostro da Virxe, enmarcado pola melena recollida, exhibe unhas faccións moi coidadas. Os seus ollos son de cristal. Un sombreiro cobre a súa cabeza. Tódalas súas vestimentas, dun nada infrecuente, para a advocación, aspecto cortesano, están fina e minuciosamente ornadas, con estrelas o manto, con motivos vexetais as restantes.

A imaxe que acabo de describir, de gran exquisitez formal, axústase en tódolos seus trazos básicos e atributos definitorios a un dos tipos máis habituais nas representacións da Virxe como Peregrina: o

Fig. 5: Santuario da Virxe Peregrina, Pontevedra (Foto Miguel Vidal).

popularizado polo gravado da Virxe de Sahagún (Terra de Campos, León) realizado por Juan Bernabé Palomino en 1743 (Fig. 3)⁷, do que deriva o executado para o santuario homónimo pontevedrés en 1779 polo seu discípulo Juan Minguet (Fig. 4)⁸. A difusión que en torno a este último ano alcanzara xa o culto á

Virxe Peregrina en Galicia, sen dúbida como consecuencia da pegada que ó respecto estaba exercendo o seu asentamento, a súa plena consolidación en Pontevedra, onde daquela xa se emprenderan as obras do seu definitivo santuario (Fig. 5)⁹, ofrécese como o marco axeitado para datar a obra de Lamas, polo momento de autor descoñecido, se ben non hai dúbida, á vista das súas particularidades estilísticas (canon alongado, delicadeza das faccións, policromía, con presenza moi destacada do fulgor dos ouro), de que debe ser algún artífice do núcleo compostelán moi próximo a José Gambino, o gran escultor rococó que por encargo do Arcebispo Rajoy, gran promotor do culto á Virxe Peregrina¹⁰, tallou en 1772 unha imaxe desa advo-

- 7 Véxase, en última instancia, X. C. VALLE PÉREZ (Coord. xeral), *A Virxe Peregrina. Iconografía e culto*, cit., páxs. 56 e 401, nº 2.
- 8 Confróntese, en último termo, N. FRAGUAS FERNÁNDEZ, “As estampas adicadas á Virxe Peregrina, con especial atención á advocación pontevedresa”, en X. C. VALLE PÉREZ (Coord. xeral), *A Virxe Peregrina. Iconografía e culto*, cit., páxs. 263-301, en particular páxs. 272-275.
- 9 Sobre el, finalmente, véxase M^{rs}. A. TILVE JAR, “O Santuario da Nosa Señora do Refuxio a Diviña Peregrina de Pontevedra”, en X. C. VALLE PÉREZ (Coord. xeral), *A Virxe Peregrina. Iconografía e culto*, cit., páxs. 197-262.
- 10 Da súa devoción, xunto ó dato que a continuación, no texto, se recolle, dá idea o feito de que se lle dedique a edición da novena á Virxe Peregrina impresa por Pedro Frayz, en Santiago, antes de 1767. Toma como modelo a tirada en Valladolid en 1760 en loor da Virxe venerada no Colexio de Sahagún, a primeira que se lle consagra en termos absolutos. A santiaguesa, pois, dedicada tamén á Virxe leonesa, sería a segunda da secuencia. Sobre estas novenas, con precisións de gran interese, confróntese en particular

cación, lamentablemente perdida, para un altar existente na capela do Palacio Arcebispal de Santiago¹¹.

A. BARBAZÁN IGLESIAS “Novenas e “demais suplido” de devoción impreso para a Confraría de “A Nosa Señora do Refuxio a Divina Peregrina” da cidade de Pontevedra”, en X. C. VALLE PÉREZ (Coord. xeral), *A Virxe Peregrina. Iconografía e culto*, cit., páxs. 303-350, en especial páxs. 314-327.

- 11 A. LÓPEZ FERREIRO, *Historia de la Santa A. M. Iglesia de Santiago de Compostela*, Tomo X, Santiago, 1908, páxs. 187-188 e 253; J. COUSELO BOUZAS, *Galicia Artística en el siglo XVIII y primer tercio del XIX*, Santiago, 1933, páx. 364; A. GARCÍA ALÉN, “La extensión del culto a la Divina Peregrina”, cit., páxs. 12-14; X. FUENTES ALENDE, “O culto á Virxe Peregrina en Galicia”, en X. C. VALLE PÉREZ (Coord. xeral), *A Virxe Peregrina. Iconografía e culto*, cit., páxs. 135-180, en particular páx. 138.

Non moi distante formal e, polo tanto, cronoloxicamente da Virxe de Lamas, aínda que con coroa, tal como advertiu xa A. GARCÍA ALÉN, “La extensión del culto a la Virgen Peregrina”, cit., páx. 17, é a Virxe que no seu día definiu F. J. SÁNCHEZ CANTÓN como “la Peregrina más bella”, subhastada en París en 1925 e hoxe en paradeiro descoñecido, datada por el, erróneamente, no século XVII. Véxase “La Peregrina más bella”, *El Museo de Pontevedra*, VII, (1952), páxs. 69-71.